

OPGEWEKT PAJOTTENLAND

DRAAGVLAKTRAJECT

LANDSCHAPSVISIE 2040

Bijlage bij de 'Landschapsvisie 2040 in een notendop'

Draagvlaktraject Landschapsvisie 2040

De Landschapsvisie 2040 in een notendop verbeeldt hoe een Opgewekt Pajottenland in 2040 eruit kan zien. Hierbij doen we niet verder zoals we vandaag gewoon zijn, maar maken we duidelijke en onderbouwde keuzes richting een energieneutraal Pajottenland waarin alle verbruikte energie lokaal en hernieuwbaar geproduceerd wordt.

Het Pajotse landschap vormt de centrale spil.

De drijvende krachten achter deze transitie zijn de Pajotten. Burgers, landbouwers, ondernemers, verenigingen en beleidsmakers die de handen in elkaar slaan om van het Opgewekt Pajottenland niet alleen een droom maar ook realiteit te maken.

De Landschapsvisie 2040 is dan ook ontwikkeld in samenspraak en overleg met de Pajotten. Met dit document geven we een overzicht van het draagvlaktraject dat doorlopen werd in de periode van juni 2020 tot augustus 2021 op basis van de eerste versie van de Landschapsvisie 2040. Het doel van dit draagvlaktraject was te komen tot een finale versie van de Landschapsvisie 2040.

OPGEWEKT PAJOTTENLAND

LANDSCHAPSVISIE 2040

OPGEWEKT PAJOTTENLAND

1. Toelichting Landschapstudie

Op 18 februari 2020 stelde het team van de landschapsstudie de visie voor op de vijfde kerngroep. Deze presentatie gaf een duidelijk inzicht in de puzzelstukken hernieuwbare energie die nodig zijn om te komen tot een finale beslissing met betrekking tot het toekomstscenario. Op vraag van de leden van de kerngroep werd deze presentatie in de loop van de maand juni 2020 gedeeld met alle Colleges en de Gedeputeerde.

2. Werkoverleg Toekomstscenario

In een volgende stap leggen de bestuursleden van de kerngroep een eerste finale puzzel van het toekomstscenario. Geïnspireerd door de voorbeeldpuzzels uit de landschapsstudie en op basis van de aangeleverde puzzelstukken proberen we tot een haalbare mix van hernieuwbare energie voor het Pajottenland te komen. Het resultaat hiervan is een eerste aanzet van een Landschapsvisie 2040. Deze workshops vonden plaats op woensdag 16 september 2020 en woensdag 14 oktober 2020.

3. Virtuele Pajotse wereld

Begin 2021 lanceerden we een virtuele Pajotse wereld met informatie over de vormen van hernieuwbare energie en tenslotte de mogelijkheid om zelf je ideale energiemix voor het Pajottenland samen te stellen.

3. Start van het draagvlaktraject

Op deze dag publiceren we het eindrapport van de landschapsstudie, samen met een aantal andere kerndocumenten van het strategisch project Opgewekt Pajottenland. we organiseren de weken nadien workshops met onze Klankbordgroep en de Energieke Ondernemers.

3. Toelichting Gemeenteraden & Adviesraden

Vervolgens organiseren we een breed draagvlaktraject met de gemeenteraadsleden van de verschillende gemeenten. We stellen onze eerste aanzet voor een landschapsvisie 2040 voor en verzamelen hun input.

3. Opgewekte Babbels

Benieuwd naar hoe hernieuwbare energie de eigenheid van het Pajotse landschap kan versterken? De transitie naar een energieneutraal Pajottenland 2040 gebeurt voor en door de Pajotten. Na ruim twee jaar studie en overleg met zowel beleidsmakers, experts, bedrijfsleiders als bewoners stellen we graag een landschapsvisie aan jullie voor. Op de 'Opgewekte babbel's' kom je er alles over te weten en gaan we met geïnteresseerden constructief in dialoog.

4. Werkoverleg Landschapsvisie 2040

Met alle input verzameld tijdens het draagvlaktraject organiseren we in september 2021 een derde workshop met de leden van de kerngroep. Doel is om de eerste aanzet van de Landschapsvisie 2040 te evalueren op basis van de verzamelde input via de online tool en de infoavonden en indien nodig aan te passen. Het verwachte resultaat is een gedragen keuze voor een finaal toekomstscenario: een definitieve Landschapsvisie 2040.

5-6. Formele goedkeuring en ondertekening

De laatste stap in dit traject is de officiële ondertekening van de Landschapsvisie 2040 aan het einde van het strategisch project Opgewekt Pajottenland, waarin toegewerkt wordt naar het toekomstscenario voor een energieneutraal Pajottenland 2040. De basis is het ambitiekader 1.0, maar verder uitgediept, verrijkt met kaartmateriaal en geconcretiseerd op basis van de resultaten van de landschapsstudie.

Overzicht van het draagvlaktraject

Het eindrapport van de landschapsstudie geeft een theoretische ideale mix van hernieuwbare energie, die het Pajottenland toelaat om energieneutraal te worden in 2040. Belangrijke voorwaarden hiervoor zijn een besparing van 18% op het huidige energieverbruik en een verdrievoudiging van de elektrificatiegraad.

Niet de mix zelf is het belangrijkste resultaat van de Landschapstudie, wel zijn inspirerende voorbeeldwaarde en de methodiek om hiertoe te komen. Deze methodiek combineert een helder landschappelijk kader met verschillende ontwikkelingsstrategieën, legt de bouwstenen en randvoorwaarden voor hun gebruik vast en biedt een rekentool om als groep van lokale beleidsmakers zelf aan de slag te gaan. Binnen het strategisch project werd de theoretische visie van de landschapsstudie verder verfijnd tot een definitieve landschapsvisie 2040.

Het volledige traject om hiertoe te komen doorliep de volgende stappen:

- 1. Presentatie van het team van de Landschapsstudie aan de kerngroep:** Op 18 februari 2020 stelde het team van de landschapsstudie de visie voor op de vijfde kerngroep. Deze presentatie gaf een duidelijk inzicht in de puzzelstukken hernieuwbare energie die nodig zijn om te komen tot een finale beslissing met betrekking tot het toekomstscenario. Op vraag van de leden van de kerngroep werd deze presentatie in de loop van de maand juni 2020 gedeeld met alle Colleges en de Gedeputeerde.
- 2. Werksessie met bestuursleden van de kerngroep:** In een volgende stap legden de bestuursleden van de kerngroep een eerste finale puzzel van het toekomstscenario. Geïnspireerd door de voorbeeldpuzzels uit de landschapsstudie en op basis van de aangeleverde puzzelstukken probeerden we samen tot een haalbare mix van hernieuwbare energie voor het Pajottenland te komen. Het resultaat was de eerste aanzet van een Landschapsvisie 2040. Deze workshops vonden plaats op woensdag 16 september 2020 en woensdag 14 oktober 2020.
- 3. Draagvlaktraject en brochure:** In het voorjaar 2021 organiseerde het projectteam Opgewekt Pajottenland een breed draagvlaktraject met deputatie, colleges van burgemeester en schepenen, gemeenteraadsleden, provincieraadsleden en bewoners. Infoavonden werden georganiseerd, toelichtingen werden gegeven aan deputatie en de raadscommissie Ruimte, en een online draagvlaktool werd uitgebouwd en gelanceerd (zie www.opgewektpajottenland.be). Aan de hand van de eerste aanzet tot een Landschapsvisie 2040 maakte het projectteam Opgewekt Pajottenland de brochure 'Landschapsvisie 2040 in een notendop' op, zie bijlage.

→ Draagvlaktraject toekomstscenario energieneutraal Pajottenland 2040 met **Burgers** – 11 Januari tot 15 Maart 2021 ([Rapport Scrollytelling](#))

→ Draagvlaktraject toekomstscenario energieneutraal Pajottenland 2040 met **Gemeenteraadsleden/ Leden Adviesraden/ Deputatie** – 18 maart tot 14 juni 2021

- 18/03/2021 Deputatie Provincie Vlaams-Brabant
- 31/03/2021 GECORO Sint-Pieters-Leeuw
- 21/04/2021: GECORO Halle
- 22/04/2021: AOC Sint-Pieters-Leeuw
- 26/04/2021: Gemeenteraadsleden & Adviesraden Herne
- 27/04/2021: Gemeenteraad Gooik
- 29/04/2021: Gemeenteraadsleden & Adviesraden Pepingen
- 3/05/2021: Gemeenteraadsleden Liedekerke
- 11/05/2021: Gemeenteraadsleden & Adviesraden Roosdaal
- 12/05/2021 Gemeenteraadsleden Galmaarden
- 18/05/2021: AOC Halle
- 1/06/2021: Gemeenteraadsleden & Adviesraden Bever
- 14/06/2021: Gemeenteraadsleden & Adviesraden Lennik

→ Draagvlaktraject toekomstscenario energieneutraal Pajottenland 2040 met **stakeholders** – 18 maart tot 14 juni 2021

- 19/04/2021: Overleg VWEA en leden
- 21/04/2021: Klankbordgroep Opgewekt Pajottenland
- 28/07/2021: Overleg Vleermuizenwerkgroep

Naar aanleiding van de bovenstaande overlegmomenten ontvingen we nog de volgende schriftelijke reacties:

- [Reactie VWEA](#)
- [Brief Klap.vzw](#)

→ **Opgewekte Babbel met Pajotten Digitaal**– 20 Mei 2021 (Herbekijk [hier](#) de Opgewekte Babbel van 20/05/21)

→ **Opgewekte Babbels met Pajotten in de verschillende gemeenten**

- Pepingen: 9 juli 2021
- Lennik: 20 augustus 2021
- Bever, Galmaarden, Gooik & Herne: 23 augustus 2021
- Liedekerke en Roosdaal: 24 augustus 2021
- Halle: 9 september 2021

4. **Finale landschapsvisie 2040:** Met alle input verzameld tijdens het draagvlaktraject organiseren we op 3 september 2021 een derde workshop met de leden van de kerngroep. Doel is om de eerste aanzet van de Landschapsvisie 2040 te evalueren op basis van de verzamelde input en indien nodig aan te passen. Het verwachte resultaat is een gedragen keuze voor een finaal toekomstscenario: een definitieve Landschapsvisie 2040.
5. **Formele goedkeuring:** de definitieve landschapsvisie 2040 wordt nu ter goedkeuring voorgelegd aan deputatie, provincieraad, colleges van burgemeester en schepenen, en gemeenteraden.
6. **Officiële ondertekening Landschapsvisie 2040:** De laatste stap in dit traject is de officiële ondertekening van de Landschapsvisie 2040 aan het einde van het strategisch project Opgewekt Pajottenland, waarin toegewerkt wordt naar het toekomstscenario voor een energieneutraal Pajottenland 2040. De basis is het ambitiekader 1.0, maar verder uitgediept, verrijkt met kaartmateriaal en geconcretiseerd op basis van de resultaten van de landschapsstudie.

Veelgestelde Vragen en Antwoorden (FAQ)

Alle vragen, opmerkingen en bezorgdheden die we ontvingen tijdens het draagvlaktraject hebben we zo volledig mogelijk beantwoord. We geven jullie hier een overzicht van de meest gestelde vragen en hun antwoorden.

We stelden vast dat het merendeel van de vragen die we ontvingen te maken hadden met de Landschapstudie zelf. Vervolgens delen we ook onze bevindingen met het gevoerde draagvlaktraject. En tenslotte beantwoordden we de vragen die gesteld werden over de concrete bouwstenen die in de Landschapsvisie 2040 gebruikt worden.

Inhoud

Veelgestelde Vragen en Antwoorden (FAQ)	7
1. De Landschapsvisie 2040	9
1.1 Waarom een Landschapsvisie 2040?	9
1.2 Is deze landschapsvisie 2040 realistisch?	9
1.3 Wat is de kostprijs van deze energietransitie in onze regio?	10
1.4 Wat is de juridische waarde van de Landschapsvisie 2040?	11
1.5 Wat na de Landschapsvisie 2040?	11
1.6 Moeten we niet in eerste instantie energie besparen?	12
1.7 Hoe zit het met opslag?	13
2. Draagvlaktraject	14
2.1 Waarom een draagvlaktraject?	14
2.2 Hoe hebben jullie het draagvlaktraject vorm gegeven en hoe evalueren jullie dit zelf?	14
3. De bouwstenen Hernieuwbare Energie	16
3.1 Hoe zijn de windkansgebieden gekozen? Over hoeveel windturbines gaat het nu concreet?	16
3.2 Wordt er rekening gehouden met alle groottes van windturbines?	17
3.3 Waarom inzetten op biomassa? Is deze niet net vervuilender dan reguliere brandstoffen?	17
3.4 Is de hoge ambitie op vlak van zonne-energie realistisch in de huidige context?	19
3.5 Komt er een warmtenet in het Pajottenland?	20

1. De Landschapsvisie 2040

1.1 Waarom een Landschapsvisie 2040?

Het eindrapport van de Landschapsstudie geeft inzicht in de theoretische ideale mix van hernieuwbare energie die het Pajottenland toelaat om energieneutraal te worden in 2040.

Maar het resultaat van een studie is nog geen gedragen visie. Deze vertaalslag tussen theorie en praktijk gebeurt na de oplevering van de studie. We doen dit door middel van een breed draagvlaktraject, waarbij ook de bewoners een duidelijke stem krijgen. Het resultaat is een finale Landschapsvisie 2040 op maat van het Pajottenland. Deze visie moet toelaten om als regio en als gemeente een eenduidig antwoord te bieden op toekomstige ontwikkelingen in het kader van een energieneutraal Pajottenland. Zo bereiden we onze regio voor op een toekomst waarin hernieuwbare energie een steeds belangrijkere plaats krijgt. En dat kan niet overal in het landschap. Het is belangrijk om te streven naar een ideale ruimtelijke inpassing van hernieuwbare energie in het Pajotse landschap. We maken werk van een hernieuwbare energiemix op maat van het Pajotse landschap.

De visie geeft een duidelijke richting aan waar we met het oog op de toekomst naartoe werken. Ze creëert een kader tegen impulsieve en versnipperde beslissingen. Maar ze is niet in steen gebeiteld. Technologische innovaties en maatschappelijke ontwikkelingen kunnen er voor zorgen dat een visie bijgestuurd wordt.

We werken aan een regionale visie: we willen samen met alle betrokken gemeenten een gemeenschappelijke doelstelling behalen, namelijk een energieneutraal Pajottenland in 2040. Binnen deze regionale visie neemt iedere gemeente haar verantwoordelijkheid als deel van de ruimere regio.

1.2 Is deze landschapsvisie 2040 realistisch?

De uitrol van de Landschapsvisie 2040 is haalbaar, maar er zijn natuurlijk enkele belangrijke voorwaarden om de ambitie van een energieneutraal Pajottenland in 2040 waar te maken. De besparing van 18,5% op het huidige energieverbruik is misschien wel de belangrijkste uitdaging. Dit vraagt een grote versnelling van de renovatie van bestaande woningen en nieuwe businessmodellen om ook scholen en andere instellingen zoals rust- en verzorgingstehuizen, kinderopvang... hierin mee te kunnen nemen. Ook van de productie aan zonne-energie is er nog een belangrijke verhoging nodig. We zijn ons hiervan bewust en hebben hier ook expliciet aandacht voor bij de voorbereiding van de projectaanvraag voor de verderzetting van het strategisch project. Deze verderzetting richt zich op concretisering en uitrol van de Landschapsvisie.

Maar ook zonder een Landschapsvisie Opgewekt Pajottenland 2040 hebben we die versnellingen nodig. We hopen dat deze visie net een motivatie vormt om er als regio – lokale beleidsmakers, ondernemers én burgers – samen volop voor te gaan. Zoals we dat samen afgesproken hebben en niet volgens de principes van vraag en aanbod en wie eerst komt, eerst maalt. En met energieneutraliteit als einddoel, voldoende ambitieus om toekomstbestendig te zijn.

1.3 Wat is de kostprijs van deze energietransitie in onze regio?

Het eindrapport van de Landschapsstudie geeft voor iedere technologievorm van hernieuwbare energie een inschatting van de investeringskost. Een uitgebreide kosten-batenanalyse is momenteel nog niet uitgevoerd, omdat de visie zich nog op een te hoog schaalniveau/abstractieniveau bevindt. Het strategisch project Opgewekt Pajottenland draagt in ieder geval wel haar steentje bij aan de uitwerking van de Vlaamse beleidsdoelstellingen om de energietransitie te realiseren en de klimaatopwarming tegen te gaan.

Voor meer informatie verwijzen we naar twee studies:

'Het Belgische energielandschap tegen 2050 - Een projectie bij ongewijzigd beleid' van het Federaal planbureau. Deze studie maakt een analyse van de evolutie van het energielandschap in België, waaronder ook een inschatting van de evolutie van de energiekost. *Jaarrapport van het Internationaal Agentschap voor Hernieuwbare Energie (IRENA, 2020).* Het rapport stelt dat de prijs van energie uit wind, water en zon steeds dichterbij die van energie van fossiele brandstoffen komt te liggen. Over een paar jaar verwacht het Agentschap dat fossiele brandstoffen niet langer concurrentieel zijn. Volgens het Internationaal Agentschap voor Hernieuwbare Energie (IRENA) is de prijs van energie uit windmolens op het land sinds 2010 met een kwart gedaald naar 5 eurocent per kWh, die van zonne-energie is in die periode met 73 procent gezakt tot gemiddeld 8 eurocent per kWh. IRENA maakt zich sterk dat zonnepanelen en windmolens (op het land) binnen de twee jaar energie leveren voor 3 eurocent en minder per kWh. Ook de windmolens op zee worden goedkoper. Volgens de aanbestedingen voor de volgende jaren verwacht de sector een prijs tussen 5 en 8 eurocent per kWh vanaf 2020. Ter vergelijking: kernenergie van de huidige kerncentrales kost, als ook de investeringskosten en het onderhoud meegenomen worden, +/- 8 cent per kWh.

De warmtenetscreening in het Pajottenland voorziet wel een verkennende business-case voor een collectief warmtenet voor twee kansrijke locaties. De studie is nog lopend. De resultaten hiervan zullen beschikbaar gemaakt worden op www.opgewektpajottenland.be zodra ze beschikbaar zijn.

Bronmateriaal

Hierbij kan je alvast het bronmateriaal terugvinden dat we gebruikten als basis voor dit antwoord.

- https://www.plan.be/uploaded/documents/201710270928250.For_Energy_2017_1153_1_N.pdf
- https://www.elia.be/-/media/project/elia/elia-site/company/publication/studies-and-reports/studies/elia-view-on-belgium-energy-vision-for-2050-nl_archive.pdf
- <https://www.vreg.be/nl/nieuws/brandstofmixrapport-2019>
- <https://www.energiesparen.be/groene-energie-en-wkk/cijfers-en-studies>
- https://financien.belgium.be/sites/default/files/Statistieken_SD/Inventaris/FFS_2021_sa_menvatting_NL.pdf
- <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/01/12/hernieuwbare-energie-steeds-goedkoper/>

1.4 Wat is de juridische waarde van de Landschapsvisie 2040?

De Landschapsvisie kan niet ingezet worden als ruimtelijk planningsinstrument: de visie zelf heeft als dusdanig geen juridische waarde. Waarom werkten we hier dan drie jaar aan? De Landschapsvisie biedt ons nu een helder en gedragen kader waarmee we als regio een concrete invulling kunnen geven aan het eerder goedgekeurde Ambitiekader 1.0 voor het Pajottenland en de goedgekeurde doelstellingen en ambities van hogere overheden.

In het volgende strategisch project gaan we na op welke manier de Landschapsvisie 2040 verankerd kan worden binnen de regio, dit uiteraard in samenspraak met alle projectpartners.

1.5 Wat na de Landschapsvisie 2040?

De Landschapsvisie 2040 geeft in woord en beeld weer waar de regio in 2040 wil staan en hoe ze daar wil geraken. Een regio die dankzij een uitdagende besparingsronde en de gebalanceerde inzet op hernieuwbare energiebronnen energieneutraal én zelfvoorzienend is, met respect voor het landschap.

Het strategisch project 'Opgewekt Pajottenland 2018-2021' werkte drie jaar intensief aan een visie en draagvlak voor hernieuwbare energie in het Pajottenland. In die periode is 'Opgewekt Pajottenland' meer geworden dan een project. Het is de motor van een regio die volop wil gaan voor een energieneutrale toekomst waarin gemeenten, burgers, landbouwers en bedrijven samenwerken.

Op drie jaar tijd hebben de lokale besturen en burgers al een hele weg afgelegd. De lokale besturen van de tien gemeenten samen hebben vandaag niet alleen oog voor de klimaatproblematiek, maar stellen ook een engagement vanuit een gemeenschappelijke visie. Het bewustzijn van burgers rond energiebesparing en duurzame energieproductie wakkert meer en meer aan. Bedrijven kijken reikhalzend uit naar het moment dat woorden omgezet worden in concrete daden.

Stukje voor stukje legden we samen de puzzel: de nodige besparingen en toekomstige energiebehoeften, de landschappelijke voorwaarden voor een respectvolle inpassing van hernieuwbare energie, en de verschillende bronnen en technologieën die inzetbaar zijn. Het resultaat maakt ons opgewekt: een visie op het energieneutraal Pajottenland van de toekomst. Een visie in woord en beeld, in overtuiging en engagement. Maar nog niet in grootse daden.

De verankering en uitrol van de visie en het bestendigen van een gebiedsregisseur hernieuwbare energie zijn de volgende stappen. Op dit moment is de visie, de samenwerking en het engagement nog niet stevig genoeg om op eigen benen te staan. De overgang van een visie op papier naar de bestendiging en uitrol op het terrein heeft nog de neutrale hand van een projectcoördinator nodig als trekker én verbinder. Daarom dienden we een nieuwe aanvraag in voor subsidiëring als strategisch project in de periode 2022-2025, zodat we het werk kunnen verderzetten. Het einddoel van deze verlenging? Een zelfstandige werking 'Opgewekt Pajottenland' rond hernieuwbare energie, kernversterking en klimaatadaptieve open ruimte.

1.6 Moeten we niet in eerste instantie energie besparen?

Uiteraard. De groenste energie is de energie die we niet gebruiken. Daarnaast moet er voor elk 1MW aan energieverbruik 3MW aan energie opgewekt worden omwille van de energieverliezen onderweg. Besparen op energieverbruik vormt dus de eerste stap naar een volledig opgewekt Pajottenland. De te verwachte besparing door rationeel energiegebruik (REG) en energie-efficiëntie (EE) bepaalt hoeveel energie er in eerste instantie bespaard kan worden. Dit wordt uitgedrukt in een minimaal scenario (6% besparing), een gemiddeld scenario (18,5%) en een maximaal scenario (31%). Dit zijn voornamelijk stappen die door hogere overheden worden bekrachtigd. In onze visie kiezen we voor een besparing van 18% tegen 2040. Een niet te ambitieus streefdoel, maar wel voldoende om een energieneutraal Pajottenland realistisch te maken. Meer is natuurlijk mooi meegenomen.

Daarnaast kan er door elektrificatie een hoger rendement behaald worden uit primaire energie. Bijvoorbeeld: als we alle diesel- en benzinevoertuigen vervangen door elektrische voertuigen, dan besparen we 2/3 ten opzichte van de primaire energie die nu nodig is voor

transport. En door gebouwenverwarming op gas of stookolie te vervangen door een warmtepomp is zelfs $\frac{3}{4}$ winst mogelijk. We gaan er wel van uit dat het minder evident zal zijn om alle warmtenoden van alle gebouwen met een warmtepomp in te vullen. Vandaar dat we hier een aanname doen van $\frac{2}{3}$ besparing. Een verdrievoudiging van de elektrificatie is mee nodig om de energievraag voldoende terug te dringen zodat we onze hernieuwbare energie daadwerkelijk in het Pajottenland kunnen opwekken.

1.7 Hoe zit het met opslag?

Elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen zoals zon en wind is - meer dan grijze stroom - afhankelijk van weersomstandigheden. De productie van hernieuwbare elektriciteit is niet constant maar fluctuerend in de tijd in tegenstelling tot de productie van niet-duurzame energie.

Om een continu aanbod van elektriciteit te verzekeren, is de opslag van elektriciteit cruciaal. Er zijn verschillende manieren om elektriciteit op te slaan om deze nadien terug te gebruiken. Onderzoek naar opslagsystemen draait op volle toeren en evolueert voortdurend. Om die reden is de opslag en verdeling van elektriciteit en warmte niet kwantitatief opgenomen in deze energiesysteemanalyse. Deze snel veranderende technologie is ook de reden dat het opslagluik minder gedetailleerd uitgewerkt werd dan de besparings- en productieluiken in de Landschapstudie het

Momenteel bestaan er al verschillende opslagsystemen. Zo zijn er de batterijen die meer dan waarschijnlijk een rol zullen spelen, maar welke batterijtypes zullen dat dan zijn: lood-, zout water-, Li-ion, polymeer, enz...? En zullen deze batterijen statisch of mobiel zijn, zoals bijvoorbeeld bi-directionele batterijen van elektrische wagens? Zullen deze ingezet worden op individuele schaal of eerder op wijkniveau? Hoe zal de evolutie van hun prijs en capaciteit verlopen? Of hebben we binnen 10 tot 15 jaar allemaal een waterstofbatterij in onze woning/tuin? En wat met opslag in watertanks zoals al gebeurd bij Roche in Mannheim, Duitsland?

Allemaal vragen waar we op dit moment moeilijk eenduidig op kunnen antwoorden, maar zoals gezegd: opslag zal sowieso deel moeten uitmaken van het toekomstige energiesysteem.

Omwille van de onzekerheid rond de opslag van elektriciteit werd gekozen voor een doelstelling die op dit moment haalbaar en realistisch is: het lokale energieverbruik van het Pajottenland op jaarbasis opvangen met de productie van hernieuwbare energie.

2. Draagvlaktraject

2.1 Waarom een draagvlaktraject?

We beseffen maar al te goed dat dit project enkel kans op slagen heeft als het ook gedragen wordt vanuit de Pajotse bevolking en beleidsmakers. Hernieuwbare energie inbedden in het landschap is een hele uitdaging, die vaak ook zorgt voor tegenwind.

Onze boodschap? Het Pajottenland moet nu werk maken van de toekomst wanneer het gaat over hernieuwbare energie de boot van hernieuwbare energie niet mag missen. En samenwerking is cruciaal om er voor te zorgen dat het Pajots landschap het uitgangspunt wordt voor projecten rond hernieuwbare energie.

Zonder gemeenschappelijke visie blijft het 'business as usual', waar projecten hier en daar, elk op hun eigen tempo en op individueel initiatief van de verschillende projectontwikkelaars opstarten. Met een gemeenschappelijke visie over de integratie van hernieuwbare energie in het Pajots landschap bieden we zowel beleidsmakers, inwoners als projectontwikkelaars een regio breed en onderbouwd ontwikkelingskader.

We vinden het dan ook belangrijk om samen met beleidsmakers, burgers, landbouwers, ondernemers en verenigingen de handen in elkaar te slaan. Zo wordt er samen werk gemaakt van een visie voor ruimte voor hernieuwbare energie, kernversterking en klimaatadaptieve open ruimte in het Pajottenland. Een breed gedragen en toegankelijke visie heeft de meeste kans op slagen en om de weg te vinden naar de praktijk.

We trekken dus volop de kaart van participatie. Dit doen we onder andere door workshops en publieksmomenten die open staan voor iedereen en die breed gecommuniceerd worden in de regio. We benadrukken het belang van samenwerking omdat het Pajottenland enkel zo in al zijn glorie de toekomst tegemoet kan.

2.2 Hoe hebben jullie het draagvlaktraject vorm gegeven en hoe evalueren jullie dit zelf?

We hebben op diverse manieren ingezet op draagvlak door het informeren, enthousiasmeren en consulteren van bewoners:

- werksessies waarin we in dialoog gingen met bewoners, waaronder in De Cam in Gooik en de oude Pastorie in Gaasbeek (2019);
- een tentoonstelling met resultaten van de Landschapsstudie in de pastorie van Vlezenbeek(2019);

- roadtrip Halle, Roosdaal, Gooik met chocomelk en koffie (Stationsplein, boerenmarkt, school IMI) (2020);
- een lezing en kunstinstallatie over hernieuwbare energie rond de Hoeve Bree-eik (2019);
- postkaartenacties om suggesties en ideeën van bewoners te verzamelen (2020);
- scrollytelling waarbij iedereen in een virtuele wereld kon meebouwen aan zijn of haar energieneutraal Pajottenland van de toekomst (2021);
- webinars (2019);
- opgewekte babbels in de verschillende gemeenten om reacties te verzamelen van de bewoners over de Landschapsvisie 2040 (2021).

We beseffen dat er altijd ruimte is voor verbetering en dat het de is realiteit dat we een groot deel van ons doelpubliek niet bereikt hebben. En hiervoor zien we een aantal redenen.

Binnen het strategisch project was een vrij beperkt communicatiebudget voorzien, en dit voor een projectgebied met in totaal 140.000 inwoners die elk hun eigen meningen en dromen hebben. We zijn ervan overtuigd dat we met de beperkte middelen die beschikbaar waren oprecht geprobeerd hebben om zo breed mogelijk te communiceren, op een creatieve manier. Denk maar aan onze broodzakkencampagne, onze postkaartjes, onze roadtrip langs de boerenmarkt in Gooik en het Stationsplein in Halle ... We zijn ook realistisch genoeg om te beseffen dat sommige mensen ook gewoon niet geïnformeerd willen worden over het thema hernieuwbare energie.

Niet alleen het beperkte communicatiebudget en de diversiteit aan inwoners en boodschappen vormde een uitdaging. Ook het thema van hernieuwbare energie zelf is boeiend, maar vooral zeer uitdagend om over de communiceren. Het thema is beladen met zeer uiteenlopende meningen en bestaat vooral uit vrij technische materie. Nog niet alle inwoners van het Pajottenland en bestuurders beseffen de sense of urgency van de klimaatproblematiek nog niet helemaal. Hernieuwbare energie is nog al vaak een (te) ver-van-mijn-bed-verhaal en de veranderingen die nodig zijn, leven nog niet voldoende bij de burgers. Onze eerste prioriteit was dan ook het verspreiden van deze inzichten, op maat van het Pajottenland.

Tot slot doorkruiste corona ook onze communicatie. De coronamaatregelen maakten het zeer moeilijk om mensen rechtstreeks te bereiken. Zo werden workshops geschrapt omdat we niet fysiek mochten samenkomen, viel onze postkaartjesactie viel in het water omdat de verdeelpunten niet bezocht werden, en kon een roadtrip om onze scrollytelling ook bij ouderen bekend te maken niet doorgaan. Het laatste anderhalf projectjaar vielen we dan ook grotendeels terug op onlineacties, tot onze grote spijt. Want we genoten er van om met een koffie in de hand het gesprek aan te gaan met mensen die helemaal nog niet betrokken waren bij Opgewekt Pajottenland, zoals tijdens de Grey Day van 2020.

3. De bouwstenen Hernieuwbare Energie

3.1 Hoe zijn de windkansgebieden gekozen? Over hoeveel windturbines gaat het nu concreet?

De Vlaamse regelgeving inzake windturbines is opgebouwd uit restricties en minimumafstanden ten opzichte van natuur en beschermde landschappen, woningen en infrastructuur, en stelt ruimtelijke bundeling en energetische optimalisatie als uitgangsprincipes.

Vanuit de analyse van het energiesysteem, het landschap en het draagvlak bij burgers stelt het team van de landschapsstudie dezelfde uitgangsprincipes en beperkingen voor als Vlaanderen voor de selectie van windkansgebieden. De geselecteerde windkansgebieden liggen dan ook in lijn met de Vlaamse regelgeving.

Maar anders dan te vertrekken vanuit restricties die aangeven waar er geen windturbines geplaatst mogen worden - een negatieve connotatie - vertrekt onze landschapsvisie vanuit de zoektocht naar gebieden waar windturbines wel geplaatst mogen worden omdat ze een meerwaarde voor het landschap en de omgeving kunnen bieden. Vanuit 'ruimtelijke aanleidingen' voor het plaatsen van windturbines zoeken we naar positieve verbanden en gevoelens in het landschap. Hiermee willen we de landschappelijke kwaliteit van het Pajottenland kunnen versterken. Een tweede belangrijk uitgangsprincipe is het produceren van energie daar waar het ook verbruikt wordt. De windkansgebieden liggen dan ook daar waar het grote energieverbruik zit binnen de regio

De Landschapsstudie schoof in totaal acht windkansgebieden naar voren op maat van het Pajottenland (zie het eindrapport van de Landschapsstudie). Deze windkansgebieden werden samen met de lokale besturen gewikt en gewogen, om na te gaan in welke mate er voor deze zones bij hen draagvlak was. Sommige windkansgebieden zijn volledig behouden, andere werden ingeperkt en nog andere volledig geschrapt. Het resultaat vind je terug in de Visiekaarten.

Voor de windkansgebieden die uiteindelijk weerhouden zullen worden in de Landschapsvisie 2040 benadrukken we met klem dat er nog meer diepgaand onderzoek nodig is naar de concrete invulling van deze gebieden. De oefeningen met betrekking tot de windkansgebieden is tot nu toe op macroniveau en op het niveau van de hele regio uitgevoerd geweest. In een volgende fase (een vervolg voor het huidig strategisch project) zullen we op het niveau van de geselecteerde windkansgebieden gaan kijken op welke manier deze optimaal ingevuld kunnen worden, zowel vanuit draagvlak als ruimtelijk-energetisch. Voorlopig kunnen we dus nog geen uitspraak doen over de omvang van deze zones of over het aantal windturbines die er geïnstalleerd zouden kunnen worden.

Voor wat betreft het aandeel windenergie stelt de Landschapsvisie 2040 wel 161 GWh of 21% aan bijkomende capaciteit van windenergie voorop. Die capaciteit zal evenwichtig verdeeld worden over de aangeduide windkansgebieden. De gemeenten zullen zelf, in samenspraak met de bewoners, bepalen hoe deze windkansgebieden in de toekomst ingevuld zullen worden.

Opgelet: de afgebakende windkansgebieden gelden enkel voor de grote windturbines en niet voor de middelgrote windturbines (zie volgende vraag).

3.2 Wordt er rekening gehouden met alle groottes van windturbines?

Middelgrote windturbines hebben een masthoogte tussen 15 en 80 meter en ontwikkelen een vermogen tot hooguit 0.1 MW. Deze windturbines zijn enkel financieel haalbaar bij lokale zelfafname en een stroomkost groter dan € 120 /MWh, bijvoorbeeld bij een KMO of landbouwbedrijf.

Grootschalige windturbines bestaan in twee maten. De grote windturbines hebben een masthoogte van ongeveer 80 meter en een tiphoogte kleiner dan 130 meter en ontwikkelen een vermogen van 2 tot 3,5 MW. Dit komt vandaag overeen met het verbruik van 59 huishoudens. De hele grote windturbines, met een masthoogte van 120 meter of meer en een tiphoogte van ± 200 meter, kunnen een vermogen ontwikkelen tot 4,5 MW. Grootschalige windturbines kennen een terugverdientijd van ongeveer 10 jaar en ontvangen productiesteen via groenestroomcertificaten.

De middelgrote windturbines, die een maximale masthoogte van 50m hebben, kunnen buiten de afgebakende windkansgebieden ingezet worden. Ze worden gekoppeld aan een dorp, een bedrijventerrein of een landbouwbedrijf.

Kleine windturbines hebben onvoldoende rendement in het Pajottenland en een in verhouding te hoge kostprijs en werden niet verder meegenomen in de Landschapstudie.

3.3 Waarom inzetten op biomassa? Is deze niet net vervuilender dan reguliere brandstoffen?

Naast zon en wind zet de ideale mix ook in op biomassa: een hernieuwbare energiebron die mogelijkheden biedt om het landschap te versterken. Biomassa is minder wispelturig dan zon en wind. We streven ernaar om een lokale logistieke keten van houtige biomassa uit te bouwen op maat van het Pajottenland. Het lokale karakter is noodzakelijk om biomassa als hernieuwbare energiebron te kunnen beschouwen. Houtige biomassa van kleine

landschapselementen (zoals knotbomen, hakhout en houtkanten) kan aangevuld worden met hout afkomstig van korte-omloophout (de teelt van houtige biomassa op percelen). Op die manier produceren we dus niet alleen een hernieuwbare energiebron, maar dragen we ook rechtstreeks bij aan het behoud en het onderhoud van het typische Pajots landschap en van biodiversiteit.

Voor sommige gebouwen is er ook geen ander duurzaam verwarmingsalternatief voor handen. Zo is het kasteel van Gaasbeek een erfgoedgebouw waar men nooit optimale isolatiewaarden zal kunnen behalen als we de erfgoedwaarde willen behouden. Lage temperatuursystemen zoals warmtepompen zullen dus niet voldoen: de nood aan een hoge temperatuur verwarmingssysteem blijft. Voor dit soort van gebouwen is biomassa een duurzaam alternatief ten opzichte van fossiele brandstoffen.

Op lange termijn streven we voor houtige biomassa de 'ladder van Lansink' na: toepassingen binnen het afvalbeleid die ecologisch beter zijn dan verbranding, zoals hergebruik en recycling, krijgen voorrang. In de toekomst zullen we houtige biomassa wellicht dus enkel nog inschakelen als grondstof in de circulaire economie.

Maar zo ver is de technologie vandaag nog niet. Tot dan kan houtige biomassa ingezet worden als lokale bron voor duurzame warmte via kleinschalige verbrandingsinstallaties. De huidige generatie aan biomassaverbranders waar we hier naar kijken zijn niet te vergelijken met de traditionele houtkachels die zorgen voor fijn stof. Door een goede afstelling en onderhoud van de installaties en door kwalitatieve houtsnippers te gebruiken, komt de luchtkwaliteit niet in gevaar. Hun afschrijftermijn van 10 jaar biedt ons dus 10 jaar tijd om een andere duurzame verwarmingstechnologie te zoeken. En zolang de biomassa niet verder dan 30 km rondgereden wordt, is de koolstofdioxidecirkel ook rond. In de lokale beheerplannen voor hagen houtkanten en holle wegen voorzien we nieuwe aanplantingen om tegemoet te komen aan de te rooien vegetatie.

We bouwen dus een logistieke keten voor houtige biomassa op maat van het Pajottenland, waarbij we zowel inzetten op het aanbod als de vraag naar houtige biomassa. In eerste instantie focussen we op het energetische luik en de vraag naar lokale houtsnippers voor biomassaverbranding. Zo kunnen lokale landbouwers een financiële return halen uit houtkantenbeheer. Publieke gebouwen kunnen lokaal geoogste houtige biomassa ophalen bij een lokale opslagplaats om zo hun verwarmingsinstallaties te voeden. Maar we houden ook de vinger aan de pols wat betreft de toekomstige mogelijkheden voor circulaire economie en zetten hier ook mee onze schouders onder.

3.4 Is de hoge ambitie op vlak van zonne-energie realistisch in de huidige context?

In een recent krantenartikel in De Standaard (11/08/2021) interviewt men Alex Polfliet, zaakvoerder van ZES, die meewerkte aan de Landschapstudie Hernieuwbare Energie in het Pajottenland over de toekomst van zonne-energie in Vlaanderen.

Vlaanderen loopt ver achter op eigen zonne-energiedoelstelling

In de eerste helft van 2021 werd slechts 83 van de 300 beoogde megawatt aan zonnepanelen gelegd in Vlaanderen. Dat is een fractie van de 693 MW van heel 2020. 'Elk nieuw ondersteuningsmechanisme leidt tot een hevige reactie.'

Stijn Decock

Woensdag 11 augustus 2021 om 3.25 uur

Het afschaffen van de terugdraaiende teller in januari heeft tot een vertrouwensbreuk met de burger geleid', zegt Alex Polfliet, de zaakvoerder van het energieadvies-bedrijf Zero Emission Solutions. Eerder raakte al bekend dat het aantal particuliere installaties in de eerste vier maanden van 2021 met 85 procent gezakt was. De situatie is -nadien niet verbeterd.

Het zeer lage nieuw geïnstalleerde vermogen betekent dat -zowel particulieren als bedrijven weinig panelen hebben gelegd. Ook voor grote installaties op -bedrijfsdaken is het ondersteuningsmechanisme bijgestuurd. De groene stroomcertificaten – die voor -bedrijven pas begin dit jaar zijn afgeschaft – werden omgezet in een veilingstelsel, waarbij installaties die het minste steun vergen de subsidie binnenhalen. Polfliet: 'Er is weliswaar voor 35 MW geveild, maar het is twijfelachtig of die -installaties nog allemaal dit jaar geïnstalleerd worden. Bedrijven wachten de volgende veiling af om nieuwe projecten op te starten.'

Ook bij Ode, de sectororganisatie voor duurzame energie, spreken ze van een vertrouwensbreuk. 'Elke overstap van het ene naar het andere ondersteuningsmechanisme leidt tot een hevige reactie op de markt', zegt topman Dirk Van Evercooren. 'Vorig jaar had je nog een enorme piek in het aantal nieuwe installaties, omdat beloofd was dat wie voor eind 2020 panelen legde vijftien jaar lang een terugdraaiende teller zou mogen gebruiken.' Het afschieten van die regeling door het Grondwettelijk Hof begin dit jaar deed de markt instorten.

'De gemeenten trekken best mee de kar, de burgers vertrouwen hen meer dan de Vlaamse overheid' Alex Polfliet, Energie-expert

'Terwijl je door de nieuwe sub-sidierегeling van de Vlaamse regering – maximaal 1.500 euro per nieuwe installatie – nog altijd een mooi rendement hebt en je investering in minder dan 10 jaar terugverdient. Het rendement van zonnepanelen is nog altijd veel -hoger dan dat van een spaarboekje.'

Niet meteen beterschap

Bij Ode verwachten ze niet snel -beterschap. Binnen de sector zijn de verwachtingen over de groei van zonne-energie de komende jaren veel negatiever dan over andere vormen van groene energie, zoals opslag, duurzame mobiliteit of warmtenetten.

'De doelstelling om ieder jaar 300 MW extra zonnepanelen te leggen lijkt onhaalbaar. Als je in de eerste jaarhelft maar 83 MW haalt, kun je dat in de tweede jaarhelft moeilijk inhalen', zegt Polfliet. 'De overheid voert het best een nieuwe sensibiliseringscampagne.'

Energiedelen

Vlaams minister van Energie Zuhal Demir (N-VA) lijkt ook die weg te willen bewandelen: 'Achter de schermen heb ik de handen in elkaar geslagen met de netbeheerders om in het najaar via goede communicatie het draagvlak voor de energietransitie te versterken. Ik hoop dat de terugval vooral aan uitstel bij de gezinnen te wijten is, niet aan afstel. Daarnaast starten we ook als eerste regio met een systeem van energiedelen, waarbij bijvoorbeeld de energie van panelen kan worden gedeeld met de burens.'

Toch denkt Polfliet niet dat dit zal volstaan. 'De gemeenten trekken het best mee de kar, want de burgers vertrouwen hen meer dan de Vlaamse overheid. Daarnaast moet je de installatie van zonne-panelen bij nieuwbouw van huizen of -bedrijven nog meer verplichten.'

Het argument dat al wie zonnepanelen wilde er ondertussen wel heeft, veegt iedereen van tafel. -Volgens Ode zijn er meer dan -genoeg daken in Vlaanderen om bijkomende zonnepanelen te installeren. Slechts 5 procent is -bedekt. Van Evercooren: 'Met de -terugdraaiende teller was het vooral interessant om over een zuid-gericht dak te beschikken. In de nieuwe regelgeving zijn oost-west-gerichte daken het interessantst. Zij brengen weliswaar iets minder op, maar de opbrengst is beter -gespreid over de dag, waardoor je meer uren per dag eigen stroom kunt gebruiken.'

3.5 Komt er een warmtenet in het Pajottenland?

Duurzame warmte is één van de grote uitdagingen in het streven naar een energieneutraal Pajottenland. De resultaten van een warmtenetscreening voor de 10 gemeenten van het strategisch project maakte duidelijk dat de potentie voor grootschalige collectieve warmtenetten beperkt is tot één kansrijke cluster in Liedekerke, gevoed met warmte van riothermie (warmte uit rioolwater) en restwarmte. Daarnaast zijn er enkele kansen voor de ontwikkeling van kleinschaligere warmtenetten, zoals aan het Wildersportcomplex in Sint-Pieters-Leeuw en in het centrum van Herne. Voor het overgrote deel van de gebouwen in het Pajottenland moeten we inzetten op duurzame individuele warmteoplossingen, zoals warmtepompen die met omgevingslucht werken, ondiepe geothermie (wat maar op zeer specifieke locaties kan) en korteketenbiomassa. Zowel voor individuele warmtepompen als

voor de ondiepe geothermie is hernieuwbare elektriciteit nodig. Deze elektriciteit is al mee voorzien in de noodzakelijke verdrievoudiging van de elektrificatie